

Analysis Oo 2017 Social Studies Program by Field Experts on 2005 Program Schedule

Erol Koçođlu¹

İnönü University, Faculty of Education

Mesut Aydın²

İnönü University, Faculty of Education

ABSTRACT

Social knowledge is a field of study where teaching and learning programs based on the acquisition, skill and value transfer appropriate to these disciplines are embedded in different disciplines. As is the case in other fields, the programs prepared for this study field are also changed and renewed by the relevant institutions and units due to the temporal sensitivity and need concepts at certain intervals. Scientific evaluation of these changes and innovations has a very important role in providing an idea to the program decision-making coordination, working and consultation groups. Studies on the analysis of the newly prepared programs have a very important role in giving feedback to the program builders. In studies aimed at enhancing the quality of this function, resorting to the views of field experts with the theme qualification of the program will speed up the process of establishing the program on sound foundations. The aim of this research is to evaluate the new social information program, prepared in 2017 and to be implemented in the fall semester 2017-2018, in line with the opinions of field experts. This research, which analyzes the opinions of field experts based on qualitative data analysis techniques, also utilized the NVivo 11 program in analyzing the opinions obtained in the form of semi-structured interviews involving questions related to research and creating models. As a result of the analysis, the encodings formed according to the opinions were formed in line with the common opinions of the experts. When the results of the research were examined, it was found that the field experts who constituted the study group had different perceptions regarding the social studies program.

Key Words: Social studies, program, field specialist, evaluation.

² *Corresponding Author*

Assist. Prof. Dr.
erolakademi@gmail.com

² Prof. Dr.

aydinmesut05@gmail.com

Alan Uzmanlarına Göre 2017 Sosyal Bilgiler Programının 2005 Programı Çerçevesinde Analizi

Erol Koçođlu¹

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Mesut Aydın²

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

ÖZET

Sosyal bilgiler, içerisinde birbirinden farklı disiplinleri barındırıp, öğrenme öğretme sürecinde bu disiplinlere uygun kazanım, beceri ve değer aktarımına dayalı öğretim ve ders programlarının ön plana çıktığı bir çalışma alanıdır. Diğer alanlarda olduğu gibi bu çalışma alanına yönelik olarak hazırlanan programlar da, ilgili kurum ve birimler tarafından, belli aralıklarla zamansal duyarlılık ve ihtiyaç kavramlarından dolayı değiştirilip yenilenmektedir. Yapılan bu değişiklik ve yeniliklerin bilimsel olarak değerlendirilmesi, program karar koordinasyon, çalışma ve danışma gruplarına fikir vermesi bakımından oldukça önemli bir işleve sahiptir. Yeni hazırlanan programların analizine yönelik yapılan çalışmalar, program hazırlayıcılarına dönüt vermesi bakımından oldukça önemli bir işleve sahiptir. Bu işlevin niteliğini arttırmak amacıyla yapılan çalışmalarda, programın tema yeterliliğine sahip alan uzmanlarının görüşlerine başvurmak programın sağlam temeller üzerine oturma sürecini hızlandıracaktır. Bu araştırmanın amacı, 2017 yılında hazırlanıp 2017-2018 güz döneminde uygulanacak olan yeni sosyal bilgiler programının alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Nitel veri analizi tekniklerinden dayalı olarak alan uzmanlarının görüşlerinin analiz edildiği bu araştırma da, araştırma konusuyla ilgili soruları içerisinde barındıran yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen görüşlerin analizinde ve modellerin oluşturulmasında NVivo 11 programından yararlanılmıştır. Analiz Edoğrultusunda oluşturulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında, çalışma grubunu oluşturan alan uzmanlarının sosyal bilgiler programına ilişkin birbirinden farklı algılara sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, program, alan uzmanı, değerlendirme.

² Sorumlu Yazar İletişim:

Yrd. Doç. Dr.

erolakademi@gmail.com

² *Prof. Dr.*

aydinmesut05@gmail.com

Giriş

Sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanının eğitim dünyasında yer alması dünya tarihi açısından bakıldığında, 1900'lü yıllarından önce farklı disiplinler (Ekonomi, Tarih, Coğrafya v.b.) olarak yer aldığını 1916 yılından sonra sosyal bilgiler olarak eğitim dünyasında gündeme gelmeye başladığını söyleyebiliriz. Türkiye'de ise sosyal bilgiler dersi bu ad ile ilk kez 1968 ilkökul programı ile birlikte okutulmaya başlanmıştır (Güngördü, 2002; Gökaya, 2003; Öztürk ve Otluoğlu, 2005; Sönmez, 2005; Demirkaya, 2013; Tay, 2017). Cumhuriyetin ilanı ile birlikte sosyal bilgiler kapsamına giren konular tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri ile 1924, 1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948 programlarında tek disiplin anlayışı ile ayrı ayrı okutulmuştur (Öztürk ve Dilek, 2005; Öztürk ve Otluoğlu, 2005; Sönmez, 2005; Tay, 2017). Sosyal bilgiler çalışma alanı adı altında ise, bu programların özellikle 1930'lu yıllardan sonra Atatürk'ün batılı bir dilciden ilham alarak, Türkçe'nin dünya dillerine kaynaklık etmiş olabileceği yolunda ortaya koyduğu Güneş Dil Teorisi'nden etkilendiği söylenebilir. Yine bu programlarda John Dewey'in etkisinden de bahsetmek gerekir. Atatürk tarafından ülkemize davet edilen J.Dewey hazırlamış olduğu rapor ile eğitim sistemimizde önemli etkilere sahip olmuştur. Toplu tedris (öğretim) ve iş okulu anlayışı eğitim sistemimize onunla girmiştir denilebilir (Baysal, 2005). 1962 ilkökul program taslağında tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin birleştirilerek "toplum ve ülke incelemeleri" dersi ile verildiği görülür (Sönmez, 2005; Erden, Tarihsiz; Güngördü, 2002; Baysal, 2005). Bu uygulama ülkemizde sosyal bilgiler dersinin bu adla olmasa da okutulmaya başlandığını göstermektedir (Tay, 2017). Süreç içerisinde sosyal bilgiler ismi bazı programlarda yer almasına rağmen, bazı programlarda milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık olarak okutulmuş günümüze kadar geldiği söylenebilir. Bu değişikliklerin yaşanmasında dünyada sosyal bilgiler alanında meydana gelen gelişmeler etkili olmakla birlikte Türkiye'de meydana gelen siyasi gelişmelerin de etkili olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal bilgiler çalışma alanında, süreç içerisinde meydana gelen bu değişiklikler sosyal bilgiler programlarına da yansımıştır. Şöyle ki, programların zamanla değişmesi kaçınılmaz olduğu gibi yerine yenilerinin getirilmesi de kaçınılmaz olacaktır. Bu bağlamda kendi zamanının şartlarında en mükemmeli yakalamak adına hazırlanan programlar, zaman içinde gelişme ve değişimlere bağlı olarak anın ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmektedir. Bu da her programın zamanla ve zaman içinde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (Tay, 2017). Bu çerçevede, sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanında hazırlanan 2017 programı da, güncellik ve zamansal duyarlılık ilkesi çerçevesinde ilgili birimler tarafından yenilenerek bireysel ve toplumsal açıdan mükemmel ulaşma gayesiyle hazırlanmış bir programdır.

2017 sosyal bilgiler programı genel çerçevesine bakıldığında yeni sosyal bilgiler programını bir önceki (2005) programdan farklı kılan birçok özelliğin olduğu görülmektedir. Bu özelliklerin başında;

- Öğrenme alanı sayısının azalması
- Kazanım sayısının azalması
- Ara disiplinlerin kaldırılması
- Etkin vatandaşlık adı altında yeni öğrenme alanının eklenmesi
- Bazı değerlerin kaldırılıp yeni değerlerin eklenmesi

- Okuryazarlığa dayalı yeni birden fazla becerinin eklenmesinin geldiğini araştırmacı tarafından hazırlanan tablo 1,2,3 ve 4 de görülmektedir.

Tablo 1: 2005 ve 2017 programlarında yer alan öğrenme alanlarının karşılaştırması

Öğrenme Alanı Karşılaştırması	
2005 Sosyal Bilgiler Programı	2017 Sosyal Bilgiler Programı
Birey ve Toplum	Birey ve Toplum
Kültür ve Miras	Kültür ve Miras
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	İnsan ve Mekân (İnsanlar, yerler ve çevreler)
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sürdürülebilirlik (Üretim, Dağıtım ve Tüketim)
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Etkin Vatandaşlık
Güç, Yönetim ve Toplum	Küresel Bağlantılar
Zaman, süreklilik ve değişim	
Küresel Bağlantılar	

Tablo 2: 2005 ve 2017 Programlarında yer alan değerlerin karşılaştırması

Değer Karşılaştırması	
2005 Sosyal Bilgiler Programı	2017 Sosyal Bilgiler Programı
Duygu ve Düşünceye saygı	Eşitlik
Hoşgörü	Hoşgörü
Bilimsellik	Bilimsellik
Farklılıklara saygı	Farklılıklara saygı
Tarih büyüklerine saygı	Tarih bilinci
Aile birliğine önem verme	Aile birliğine önem verme
Sorumluluk	Sorumluluk
Estetik	Estetik
Kültürel mirasa duyarlılık	Kültürel mirasa duyarlılık
Doğa sevgisi	Doğa sevgisi
Doğal çevreye duyarlılık	Doğal çevreye duyarlılık
Vatanseverlik	Vatanseverlik
Temizlik ve sağlığa önem verme	İşbirliği
Çalışkanlık	Çalışkanlık
Dürüstlük	Dürüstlük
Akademik dürüstlük	Etik
Yardıms severlik	Yardıms severlik
Dayanışma	Dayanışma
Bağımsızlık	Bağımsızlık
Adil olma	Özgürlük
Bayrağa ve istiklal marşına saygılı olma	Özgüven
Hak ve özgürlüklere saygı	Öz kontrol
Barış	Barış
Misafirperverlik	Özsaygı
Tarihsel mirasa duyarlılık	Demokratik tutum benimseme
	Tasarruf

Tablo 3: 2005 ve 2017 programlarında yer alan becerilerin karşılaştırması

Beceri Karşılaştırması	
2005 Sosyal Bilgiler Programı	2017 Sosyal Bilgiler Programı
Kanıtı tanıma ve kullanma	Kanıt kullanma
Yazılı anlatım	Yenilikçi, yaratıcı ve eleştirel düşünme
Bilimsel genelleme yapma	Türkçeyi güzel, doğru ve etkili konuşma
İletişim	İletişim
Bilgiyi kullanılabilir biçimde planlama ve yazma	Mekânı algılama
Görsel kanıt kullanma	Gözlem
Çıkarımda bulunma	Harita kullanma
Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme	Medya okuryazarlığı
Mekânı algılama	Tablo, diyagram ve grafik çizme ve yorumlama
Gözlem	Girişimcilik
Harita ve atlas kullanma	Empati
Grafik hazırlama	Finansal okuryazarlık
Tablo, diyagram ve grafik okuma	Problem çözme
Basit istatistik verileri yorumlama	Zaman ve kronolojiyi algılama
Girişimcilik	Coğrafi sorgulama ve konum analizi
Tarihsel empati	Sosyal katılım
Karşılaştırma yapma	Karar verme
Kütüphane ve referans kaynakları kullanma	Dijital okuryazarlık
Yaratıcılık	Değişim ve sürekliliği algılama
Zaman ve kronolojiyi algılama	Araştırma
Sebeplerin sonuç ilişkisini belirleme	Kalıp ve önyargıyı fark etme
Sosyal katılım	Aktif dinleme ve tartışma
Karar verme	Çatışma yönetimi
Basılı ve görsel kaynakları kullanma ve değerlendirme	Sorgulama
Olguların ve düşüncelerin ayırt etme	Bilgi iletişim teknolojilerini kullanma
Araştırma	Coğrafi verileri kullanma
Kalıp yargıları fark etme	Çoklu bakış açısı edinme

Tablo 4. 2005 ve 2017 Programlarında yer alan kazanımların kademe dağılımı sayısının karşılaştırması

Kazanım Karşılaştırması		
Sınıf	2005 Sosyal Bilgiler Programı	2017 Sosyal Bilgiler Programı
4	46	34
5	46	34
6	43	35
7	39	33
Toplam	174	136

Yukarıda verilen tabloların anlamlılık ilkesi doğrultusunda daha anlaşılır olmasını sağlamak amacıyla, araştırmacı tarafından 2017 yılında hazırlanmış olan programı daha önceki yıllarda hazırlanıp uygulanmış olan 2005 sosyal bilgiler programıyla karşılaştırılarak verilmiştir. 2017 sosyal bilgiler programına ilişkin genel özelliklerin verildiği yukarıda ki tablolardan da anlaşıldığı gibi, yeni sosyal bilgiler programı birçok açıdan farklılıkları içerisinde barındıran bir program olduğu söylenebilir. 2017 sosyal bilgiler programının içerisinde barındırdığı bu farklılıklar, bu programın kapsam olarak alan uzmanları tarafından değerlendirilmesi gerekçesinde bu araştırma yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı, alan uzmanlarının görüşleri ışığında son hazırlanan 2017 sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanı programının değerlendirilerek, alan uzmanlarının değerlendirmeleri ışığında çeşitli önerilere yer vermektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 2017 Sosyal bilgiler programının en dikkat çekici özelliği nedir?
- 2017 Sosyal programının ön plana çıkan boyutları sizce hangisi (leri) dir?
- Size göre 2017 Sosyal bilgiler programında ön plana çıkan öğrenme alanı hangisidir?
- 2017 Sosyal bilgiler programında ön plana çıkan değer ve beceriler hangileridir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak hazırlanan bu çalışma da, tümevarımsal bir yaklaşım ile konu ele alınmıştır. Creswell (1998) nitel araştırmayı, sosyal yaşamı ve insanla ilgili problemleri kendine özgü metodlarla sorgulayarak, anlamlandırma süreci olarak ifade etmektedir. Nitel araştırma sürecinde araştırmacı bütüncül bir araştırma tablosu ortaya koyarak; kelime analizleri, detaylı katılımcı görüşme raporları kullanır ve araştırmayı doğal ortamda düzenler. Nitel araştırmada genel olarak takip edilen araştırma süreci parçadan bütünedir [tümevarım]. Genel itibariyle nitel araştırmacı gözlem, görüşme ve dokümanlardan yola çıkarak kavramları, anlamları ve ilişkileri açıklayarak süreci sürdürür (Merriam, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda 2017 sosyal bilgiler programının değerlendirildiği bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmış olup, nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı yapılandırılmış görüşme formuyla alan uzmanlarından programa ilişkin görüşleri alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşme soruları önceden belirlenmiş görüşme durumlarını kapsamaktadır (Balcı, 2004).

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu araştırmacı tarafından belirlenirken, araştırmada çalışma grubu üyelerini oluşturan alan uzmanlarının 2017 sosyal bilgiler programının içeriğine yönelik gerekli yeterliliklere sahip olup olmadıklarına ilişkin araştırmacı tarafından yapılan ön görüşmede elde edilen sonuçlara dikkat edilmiştir. Yeterlilik düzeyi yüksek olan alan uzmanları araştırmada çalışma grubu üyesi olarak araştırmacı tarafından seçilmiştir. Araştırmada çalışma grubu üyelerini İnönü, Atatürk, Gaziantep, Yıldız Teknik, Akdeniz ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği ana bilim dalında görev yapan 20 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Araştırmacının bu üniversitelerde görev yapan öğretim üyeleri arasında çalışma grubu üyelerini seçmesinde etkili olan faktör, bu üyelerle sağlamış olduğu etkili iletişim olanağına sahip olmasıdır. Çalışma grubu üyelerinin 15'i erkek 5'i kadın adaylardan oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın kuramsal boyutu oluşturulduktan sonra, alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda 2017 sosyal bilgiler programını 2005 programının ölçüt alınarak değerlendirilmesi yapabilmek için, araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken öncelikle sorulacak sorular belirlenmiştir. Sorular oluşturulurken kolay anlaşılabilir sorular yazma, açık uçlu sorular sorma, odaklı sorular

hazırlama, yönlendirmekten kaçınma, çok boyutlu sorular sormaktan kaçınma ve soruları mantıklı bir biçimde düzenleme gibi ilkelere (Yıldırım ve Şimşek, 2008) dikkat edilmiştir. Görüşme formu hazırlandıktan bir alan uzmanıyla ön görüşme yapılmış, görüşme tamamlandıktan sonra alan uzmanın görüşme sorularına verdiği yanıtlar çözümlenerek dökümü yapılmıştır. Anlaşılmayan soru maddeleri değiştirilmiştir. Ön görüşmeye alınan bu alan uzmanı araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Araştırmada kullanılacak olan görüşme formu, İnönü ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde görev yapan alan uzmanlarına, içerik geçerliliğini sağlamak amacıyla görüşlerine sunulmuştur. Alan uzmanlarından gelen görüş ve öneriler doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formunda 4 soru yer almaktadır. Görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için araştırmacılar, araştırma kapsamındaki her alan uzmanıyla önceden görüşme yapılarak randevu alınmıştır. Görüşmede görüşme formunda yer alan sorular alan uzmanlarına sırasıyla sorulmuş ve alan uzmanın rahat bir şekilde soruları cevaplaması talep edilmiştir. Alan uzmanının sorulara verdiği yanıtlar, araştırmacılar tarafından yazılı olarak kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile ilgili çözümlenmeler, nitel boyutta gerçekleştirilmiştir. Bilgisayar destekli nitel veri analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde ve modellerin oluşturulmasında NVivo 11 programından yararlanılmıştır. Kodlamalar araştırmacıların ortak görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu çerçevede, alan uzmanlarının 2017 sosyal bilgiler dersi programının değerlendirilmesine yönelik görüşleri, betimsel ve içerik analizi teknikleriyle belli temalar altında bu görüşler gruplanarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, araştırmada ulaşılan uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacılar ve uzmanlar tarafından öncelikle ana temalar ardından bunlara bağlı alt temalar oluşturulmuştur. Çözümlenmeler sonucunda ortaya çıkan temalar aralarındaki bağları gösterir şekilde modellenmiş ve görselleştirilmiştir. Modelde yer alan ilişkileri gösteren temayı söyleyen kişi sayısı (frekansını) belirlenmiştir. Araştırmacıların ve uzmanın, temalarda yer alması gereken görüşlere ilişkin değerlendirmeleri karşılaştırılarak “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” sayıları tespit edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994; Koçoğlu ve Kaya, 2016).

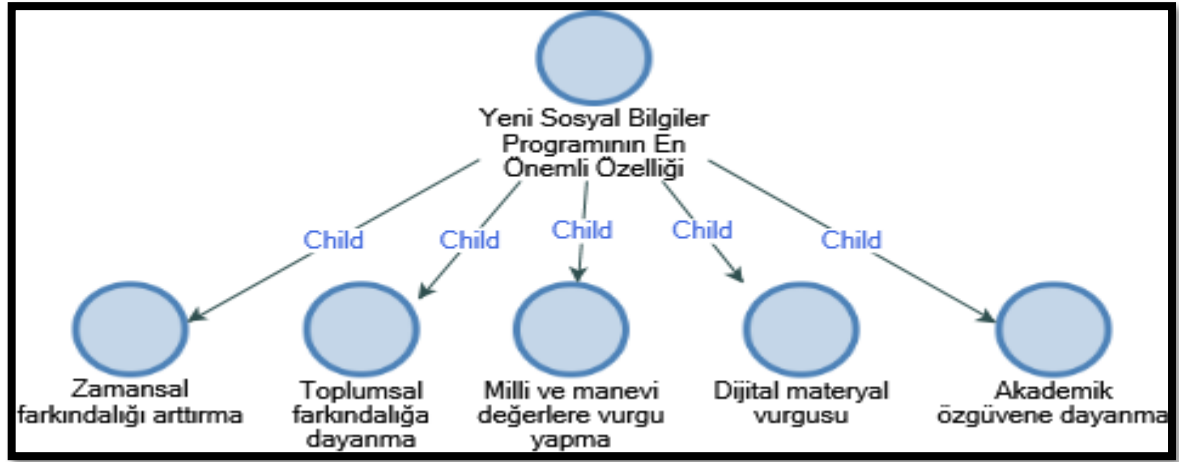
Bulgular ve Yorum

Alan uzmanlarının görüşleri temelinde, verilerin analizi ile elde edilen bulgular aşağıda yöneltilen sorulara ilişkin oluşan alt başlıklar altında yer almaktadır

Yeni (2017) Sosyal Bilgiler Programının En Önemli Özelliğine İlişkin Durum

Araştırmada çalışma grubu üyelerini oluşturan alan uzmanları, yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “*Size göre 2017 sosyal bilgiler programının en önemli özelliği nedir?*” şeklindeki soruya vermiş oldukları yanıtlar şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Alan uzmanlarının yeni sosyal bilgiler programının en önemli özelliğine ilişkin görüşleri

Çalışma grubu üyelerinin görüşlerinden hareketle ortaya çıkan şekil 1’de ki alt temalara bakıldığında, çalışma grubu üyelerinin yeni sosyal bilgiler programının en önemli özelliği konusunda farklılaştıkları görülmektedir. Alan uzmanları, yeni sosyal bilgiler programının en önemli özelliğini, zamansal farkındalığı arttırma(f-3), toplumsal farkındalığa dayanma (f-8), milli ve manevi değerlere vurgu yapma (f-4), dijital medya vurgusu (3) ve akademik özgüvene dayanma (f-2) alt temaları ile açıkladıkları şekil 1’de gözlemlenmektedir.

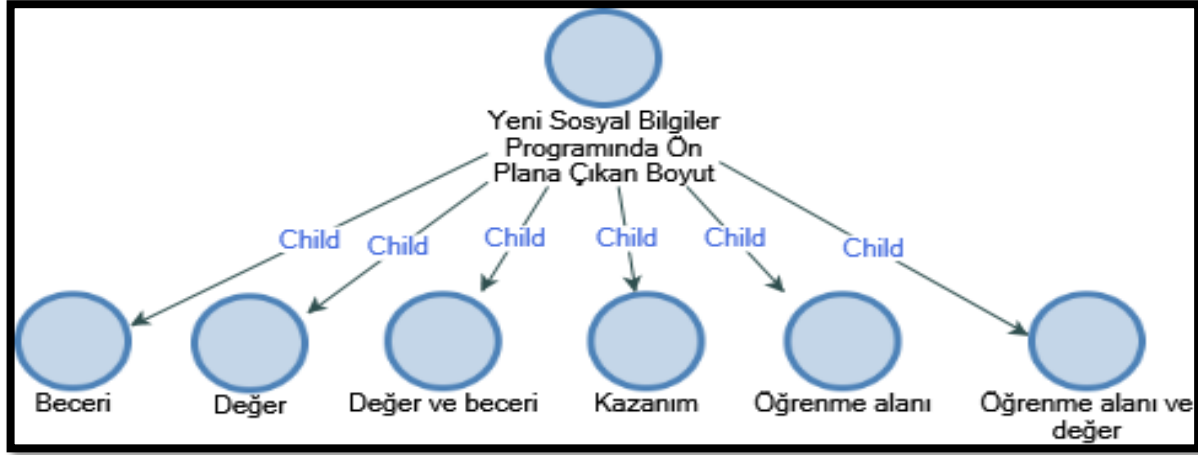
Araştırmada bulguların ortaya çıkmasını sağlayan çalışma grubu üyelerinin “*Size göre 2017 sosyal bilgiler programının en önemli özelliği nedir?*” şeklindeki soruya vermiş oldukları cevaplar aşağıda örneklendirilmiştir.

“*2017 sosyal bilgiler programının en önemli özelliği şu ya da bu diyebilmemiz için bu programdan önce uygulanan programın tüm boyutlarına hakîm olmamız gerekiyor. Kendi açımdan yaklaştığımda 2005 sosyal bilgiler programı, önceki yıllara göre hazırlanan programlara göre bireysel ve toplumsal ihtiyaçları ön plana almış olmasına rağmen yine de yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bireyin ve toplumun ihtiyaçları zaman endekli olduğu için bana göre değişkendir. Ben bu zamansal değişkenliğe ayak uydurma konusunda 2005 programının yetersiz, 2017 programının da değişken, zamansal ihtiyaçlara uygun olarak hazırlanan bir program olduğunu düşünüyorum.*” (Alan uzmanı, 6)

Yeni (2017) Sosyal Bilgiler Programında Ön Plana Çıkan Boyutlara İlişkin Durum

Görüşme formunda yer alan “*2017 Sosyal programının ön plana çıkan boyutları sizce hangisi (leri) dir?*” soruya alan uzmanlarından oluşan çalışma grubu üyelerinin görüşlerinden oluşan, şekil 2’de ki alt temalara bakıldığında altı farklı alt temada farklılaştıkları görülmektedir.

Şekil 2. Alan uzmanlarının yeni sosyal bilgiler programında ön plana çıkan boyutlara ilişkin görüşleri

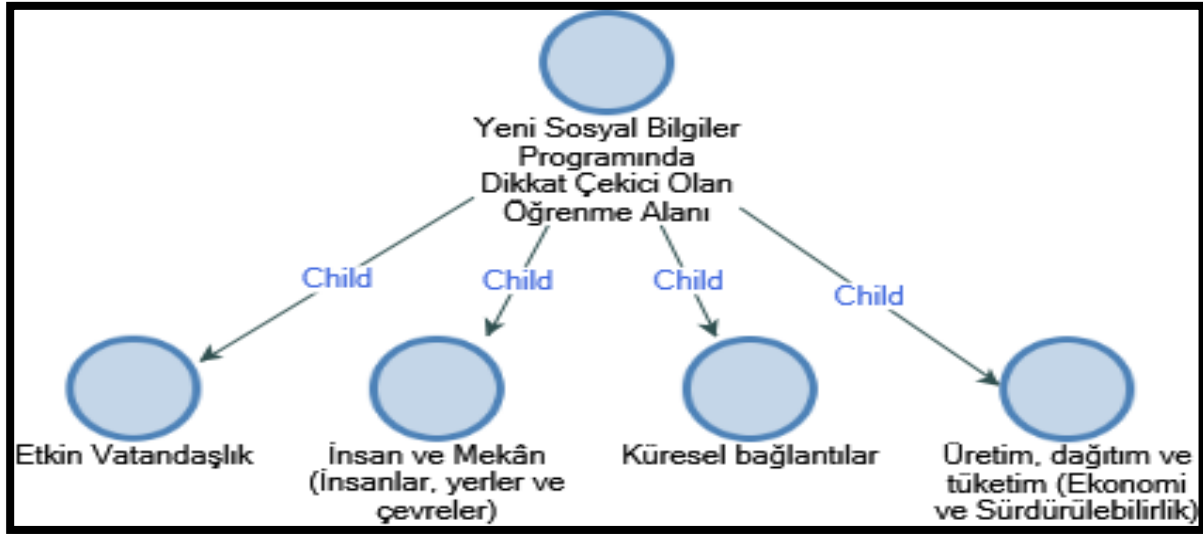
Şekil 2’ye bakıldığında alan uzmanlarının görüşlerinden hareketle ortaya çıkan alt temalar, beceri boyutu (f-2), değer boyutu (f-5), değer ve beceri boyutları (6), kazanım boyutu (f-2), öğrenme alanı boyutu (f-2), öğrenme alanı ve değer boyutu (f-3) olduğu görülmektedir. Şekil 2’de verilen alt temaları oluşturan alan uzmanlarının “2017 Sosyal programının ön plana çıkan boyutları sizce hangisi (leri) dir?” şeklinde ki soruya vermiş oldukları cevaplar aşağıda örneklendirilmiştir.

“2017 sosyal bilgiler programında içerdiği değişiklikler bakımından her boyutuyla aslında dikkat çeken bir program yapısına sahip olduğunu söyleyebilirim. Ancak daha çok dikkatimi çeken boyutların değer ve beceri boyutları olduğunu söyleyebilirim. Çünkü bu boyutlarda, bu güne kadar ki programlarda yer almayan zamansal gereksinimlerden dolayı programa eklenen birçok beceri ve değer olduğunu görmekteyiz.” (Alan uzmanı,1)

Yeni (2017) Sosyal Bilgiler Programının Ön Plana Çıkan Öğrenme Alanına İlişkin Durum

Araştırmada 2017 sosyal bilgiler programını 2005 programı çerçevesinde değerlendirmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla görüşlerine başvuru alan uzmanlarının yeni sosyal bilgiler programında ön plana çıkan öğrenme alanıyla ilgili görüşleri incelendiğinde dört öğrenme alanının ön plana çıktığı şekil 3’te görülmektedir.

Şekil 3. Alan uzmanlarının yeni sosyal bilgiler programında dikkat çeken öğrenme alanlarına ilişkin görüşleri

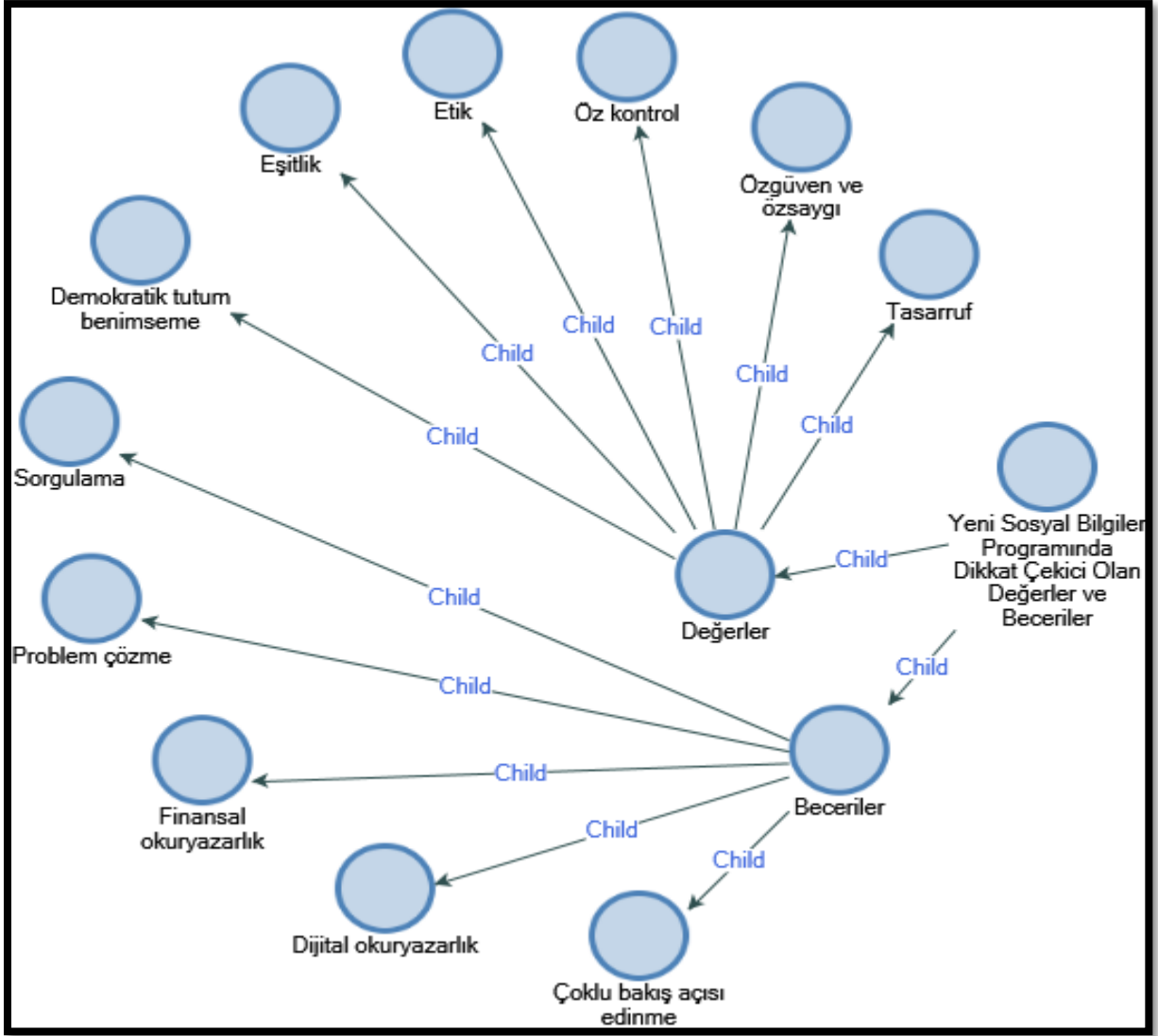
Araştırmada görüşme formunda yer alan “Size gör 2017 Sosyal bilgiler programında ön plana çıkan öğrenme alanı hangisidir?” şeklinde ki soruya çalışma grubu üyeleri olan alan uzmanlarının vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde, etkin vatandaşlık (f-5), insanlar, yerler ve çevreler (f-6), küresel bağlantılar (f-4), üretim, dağıtım ve tüketim (f-3) öğrenme alanları olduğu görülmektedir (Şekil 3). Çalışma grubu üyelerinin araştırmanın üçüncü durumunu oluşturan “Size gör 2017 Sosyal bilgiler programında ön plana çıkan öğrenme alanı hangisidir?” soruya vermiş oldukları cevap örneklerinden biri aşağıda verilmiştir.

“Yeni sosyal bilgiler programında da eski programda da ön plana çıkan öğrenme alanı sayısı ve ismi kimilerine göre yeni eklenen ve çıkarılanlara göre değişse de bana göre değişmemektedir. Bundan dolayı benim en çok dikkati çeken öğrenme alanının küresel bağlantılar olduğunu söylemekten çekinmiyorum. Bu öğrenme alanı öğrenme alanı kavramı sosyal bilgiler programına girdiğinden beri var olmasına rağmen ben bu öğrenme alanının gerekliliklerine uygun bir şekilde programda yer almadığını düşünüyorum. Küresellik kavramını anlamayan öğrenci ya da anlatamayan öğretmenlerimiz olduğu sürece de bu böyle devam edecektir.” (Alan uzmanı, 12)

Yeni (2017) Sosyal Bilgiler Programında Ön Palana Çıkan Değer ve Becerilere İlişkin Durum

Araştırmada çalışma grubu üyelerine, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yöneltilen “2017 Sosyal bilgiler programında ön plana çıkan değer ve beceriler hangileridir?” şeklinde ki soruya, çalışma grubu üyelerini oluşturan alan uzmanlarının vermiş oldukları yanıtlar şekil 4’de görülmektedir. Şekil 4’de bakıldığında alan uzmanlarının ön plana çıkardıkları değer ve beceriler konusunda farklılaştıklarını söyleyebiliriz.

Şekil 4. Alan uzmanlarının yeni sosyal bilgiler programında dikkat çekici olan değer ve becerilere ilişkin görüşleri

Araştırmada alan uzmanlarına yöneltilen “2017 Sosyal bilgiler programında ön plana çıkan değer ve beceriler hangileridir?” şeklinde ki soruya, alan uzmanlarının vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde **beceri olarak**, çoklu bakış açısı edinme (f-2), dijital okuryazarlık (f-6), finansal okuryazarlık (f-4), problem çözme (f-5) ve sorgulama (f-3)’nin; **değer olarak**, tasarruf (f-5), özgüven –özsaygı (f-2), öz kontrol (f-3), etik (f-2), eşitlik (f-3) ve demokratik tutum benimseme (f-5)’nin alan uzmanları tarafından daha dikkat çekici kategorisinde yer aldığını şekil 4’de bakarak söyleyebiliriz.

Şekil 4’de dikkat çekici olarak sınıflandırılan beceri ve değerlerin ön plana çıkmasında etkili olan alan uzmanlarının, bu sınıflandırmaya ilişkin görüş örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Bir programda yer alan her bir beceri ve değer *mutlak gerekliliğine inanan biri olarak yeni sosyal bilgiler programına baktığım zaman, beceri ve değer tablolarında dikkatimi en çok çeken becerinin dijital okuryazarlık, değer ise tasarruf olduğunu söyleyebilirim. Çünkü bu beceriye sahip olan birey, içerisinde yaşadığı aile ya da toplumda bir tasarrufu temsil eden bir abide olabileceği gibi online alışveriş canavarı da olabilir. Bana göre bu beceri ve değer programda yer alması programın ne kadar nitelikli olduğunun en önemli göstergelerinden birini oluşturmaktadır.*” (Alan uzmanı, 19)

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Sosyal bilgiler programı, Türkiye’de etkin ve demokratik bir vatandaş yetiştirmek amacıyla, evrensel değişimleri de göz önünde bulundurarak belli aralıklarla ilgili kurum ve birimler tarafından değiştirilmektedir. İlgili kurumlar tarafından yapılan bu değişiklikler bazen revizyon bazen de tamamen ortadan kaldırıp yeni bir özellik ekleme şeklinde Türkiye’de günümüze kadar gelmiştir. Sosyal bilgiler programının değişimi konusunda Nalçacı (2001), “Cumhuriyet’ten Günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programındaki Değişmelerin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında, “1913-1998 yılları arasında ilkökuller ve ortaokullar için hazırlanmış Sosyal Bilgiler programlarının yapısını, amaçlarını ve içeriğini analiz ederek karşılaştırmalar yapmış, çalışmanın sonunda 1998 programına yönelik önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler arasında 1998 programının yeniden gözden geçirilerek revize edilmesi, programda güncel konuların ağırlığının artırılması ve davranışlara yer verilmesi, programın öğretim yöntemi, tekniği ve ilkeleri açısından zenginleştirilmesi yer almaktadır.” Nalçacının çalışmasında yer verdiği bu öneriler, sosyal bilgiler programının değişim gerekliliğini ifade etmesi bakımından oldukça önemlidir. Alan uzmanlarına göre 2017 Sosyal Bilgiler Programının 2005 Programı çerçevesinde analizini temele alan bu çalışmada da, 2017 ve 2005 programının birkaç değişken açısından karşılaştırmalı analizi tablolar (1, 2, 3 ve 4) halinde verilmekle, 2017 programına ilişkin, programa ilişkin gerekli içeriksel yeterliliğe sahip olan alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda değerlendirmelere de yer verilmiştir. Alan uzmanlarının 2017 programına ilişkin değerlendirmeleri, araştırmacı tarafında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular doğrultusunda olmuştur. Yapılan çalışmada, alan uzmanlarının yarı yapılandırılmış görüşme formunda ki sorulara verilen cevaplarla elde edilen bulgulara bakıldığında, 2017 sosyal bilgiler programının, bütün boyutlarında bir değişikliğin alan uzmanları tarafında öne sürüldüğünü görmekteyiz (Şekil 2). Sosyal bilgiler programının bütün boyutlarında meydana gelen bu değişikliği ise alan uzmanları, öğrenme alanı, değer ve beceri boyutlarında meydana gelen ihtiyaçlardan kaynaklandığını programın en önemli özelliğini açıklayarak ifade etmişlerdir (Şekil 1).

Araştırmada alan uzmanlarının 2017 programını değerlendirmeleri sonucunda dikkat çekici birçok sonucun elde edildiğini söyleyebiliriz. Dikkat çekici niteliğe sahip olan bu sonuçlardan biri, alan uzmanlarına göre, yeni sosyal bilgiler programının dikkat çekici olan özelliklerinin çeşitlilik göstermesinin yanı sıra değer ve becerilerinin farklılaşmasıdır. Bu farklılaşma sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanının içerdiği birbirinden farklı disiplinlerden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Şöyle ki, Doğanay’ın sosyal bilgiler tanımı da bu durumu en iyi şekilde açıklamaktadır. Doğanay(2002)’a göre sosyal bilgiler, “ilkokul ve ortaokullarda iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır”.

Araştırma da elde edilen özellik, beceri ve değer farklılığı sosyal bilgiler programının en belirgin özellik olma durumunu 2005 programında olduğu gibi 2017 programında da koruduğunu söyleyebiliriz. Ancak 2017 programında yer alan medya, dijital ve finansal okuryazarlık becerileri adeta birer ayırt edici uyarıcı niteliğine sahip olduklarını söyleyebiliriz. Özellikle çalışmada elde edilen sonuçlardan biri olan dikkat çekici öğrenme alanlarının verildiği şekil 3’bakıldığında, “etkin vatandaşlık” öğrenme alanını görmemiz, okuryazarlığa dayalı yukarıda verilen becerilerin yer almasını destekler niteliktedir. Çünkü, her anlamda etkin ve demokratik bir vatandaş yetiştirmeyi temele alan sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanında, medya, dijital ve finansal okuryazarlık becerileri, günümüz dünyasında önemli bir işleve sahiptir. Ayrıca bu becerilerin 2017 programında yer alması sosyal bilgiler programı açısından, 2005 programına göre niteliksel bir gelişimin göstergesi olduğunu söyleyebiliriz. Şöyle ki, Tay

(2017) ‘ın yaptığı “2005 sosyal bilgiler öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler taslak öğretim programlarının karşılaştırılması” isimli araştırmada ifade ettiği, “2017 taslak öğretim programında yeni olarak karşımıza çıkan üç beceri ise dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık ve medya okuryazarlığı becerileridir ve bu becerilerin etkili vatandaş yetiştirme amacındaki sosyal bilgilerin 2005 programındaki bu anlamdaki sınırlılığını ve eksikliğini giderebileceği düşünülmektedir.” Şeklinde ki ifadesi bu becerilerin yeni sosyal bilgiler programında ki önemini açıklamaktadır.

Araştırmada elde edilen dikkat çekici sonuçlardan bir diğeri ise alan uzmanlarının karar verme, sorgulama ve problem çözme becerilerini yeni sosyal bilgiler programında ön planda tutmaları olmuştur. 2005 sosyal bilgiler programında karar verme, problem çözme ve sorgulama becerileri yerine araştırma ve karar verme becerilerinin olması, yeni sosyal bilgiler programında uygulamaya dönük öğrenci merkezli etkinliklere daha çok yer verileceğinin göstergesi olarak kabul edilebilir. Bununla beraber her iki programda da, öğrenciyi öğrenme sürecince aktif kılan bu becerilerin yer alması, sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanının temel amaçlarıyla benzerlik göstermesi açısından önemlidir. Şöyle ki, Sosyal bilgiler öğretiminin temel amaçları geleceğin etkin yurttaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir (Barth, 1991; Barth ve Demirtaş, 1997; Öztürk ve Deveci, 2016).

Yeni sosyal bilgiler programını alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda analizini temele alan bu çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle; 2017 sosyal bilgiler programı dersin uygulayıcısı olan sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından iyi analiz edilmelidir; 2017 sosyal bilgiler programının eksiklikleri ya da uygulamada karşılaşılan sıkıntıları, ilgili kurum ve birimlere bildirilmelidir; 2017 sosyal bilgiler programına yönelik gerek YÖK gerekse MEB bünyesinde sempozyum, panel ve çalıştay gibi etkinlikler yapılmalıdır; 2017 sosyal bilgiler programının temel özellikleri dikkate alınarak sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenme öğretme süreci etkinlikleri düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Barth, J. L. (1991). *Elementary and Junior High-Middle School Social Studies Curriculum, Activities and Materials*. Maryland: University Press of America, Inc.
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK- Dünya Bankası Yayınları.
- Baysal, N. Z. (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programlarının felsefi temelleri*. İçinde Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Tanrıoğen, A. (Ed.). İstanbul: Lisans Yayıncılık, ss. 57–76.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Demirkaya, H. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde ders kitabı*. İçinde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı. Sever, R. ve Koçoğlu, E. (Ed.). Ankara: Pegem A Akademi, ss. 89-103.
- Doğanay, A. (2002) “*Sosyal Bilgiler Öğretimi*”, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınevi.

- Gökkaya, K. (2003). *Sosyal bilgilere giriş*. İçinde Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler. Şahin C. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, ss. 9–29.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Koçoğlu, E. ve Kaya, F. (2016). “Türkiye’de Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kavramına Yönelik Metaforik Farkındalıkları / Metaphorical Realizations the Exam Concept of 8th Students Towards of Middle School in Turkey”, *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/19 DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11154>, p. 579-600.
- Merriam, S. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles, M. ve Huberman, A. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Source Book*. Thousand Oakes: Sage Publications.
- Nalçacı, A. (2001) *Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programındaki Değişmelerin Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2016). *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Programlarının Değerlendirilmesi*, (Edit.Cemil Öztürk) Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Programları, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları*. İçinde Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 53–96.
- Öztürk, C. ve Ofluoğlu, R. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 27(8) (461-487).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.